

Kommentti: Arka ja ahdas ismi tekstuaalisessa ja historiallisessa kontekstissaan

Pekka Virkamäki (2005): *Arka ja ahdas ismi*. Porvoo: WSOY.

Måns Broo

Pekka Virkamäen *Arka ja ahdas ismi* on mielenkiintoinen lisäys Suomen Krishna-liikettä käsittelevään kirjallisuuteen: kertomus liikkeessä elämisestä entisen jäsenen näkökulmasta. Vastaavia kirjoja löytyy tietenkin muualta ennestään, ja vaikka liikkeeseen kohdistunut kritiikki osittain yhdistää niitä, erot ovat huomattavia. Marvin Yakos (1988) kertoo kokemuksistaan Krishna-liikkeestä evankelisen kristillisyyden näkökannasta. Liikkeestä erottuaankin Krishna on hänelle yhä hyvin todellinen ja elävä – mutta hän ei ole Jumala, vaan Saatana. Yakosilla ei ole minkäänlaisia ongelmia hyväksyä Krishnan eläneen maan päällä 5000 vuotta sitten – onhan Saatana ikuinen – mutta hän käyttää paljon tilaa todistaakseen liikkeen opit kasvissyönnin tärkeydestä vääriksi.

Gabriel Brandis (2004) kertoo melko provokatiivisesti ja yksityiskohtaisesti rivijäsenen elämästä Pohjois-Amerikassa kahdeksankymmentäluvulla, mutta hänen kirjansa ehkä mielenkiintoisin osa on kuvaus siitä, miten hänet siepattiin vanhempiansa toimesta ja ”poisohjelmoitiin” eli enemmän tai vähemmän pakotettiin takaisin niin kutsuttuun normaaliin elämään (tästä hyvin ristiriitaisesta aiheesta enemmän esimerkiksi Robbins & Anthony 1982, Richardson & Bromley 1983).

Samasta ajasta ja paikasta mutta huomattavasti korkeammasta asemasta liikkeen sisällä kertoo Nori Muster (2001). Muster toimi Krishna-liikkeen tiedottajana aikana jolloin liike kävi läpi skandaalin toisensa jälkeen, aina murhaan saakka (samoista tapahtumista kertovat Hubner & Gruson 1990, mutta ulkopuolisten silmin ja varsin sensaatiotakuiseksi). Musterin tärkeän aseman takia tämä onkin luultavasti ainoa tämän tyylinen kirja, johon Krishna-liike on virallisesti vastannut (Dasa 1997), tosin lähinnä toteamalla, että vaikka kirjan tapahtumat ovat totta, Muster keskittyy ainoastaan sen ajan negatiivisiin uutisiin. Sitä paitsi ajat ovat muuttuneet ja niin on Krishna-liikekin. Ymmärtääkseni tämä on myös ollut Suomen Krishna-liikkeen vastaus Virkamäen teokseen.

Myös kahdeksankymmentäluvusta, mutta tällä kertaa, Ruotsista kertoo Lotta Danielsson (1989). Danielssonin ura liikkeessä ei kestänyt kaiken kaikkiaan kuin vajaat neljä vuotta, mutta hän ehti toimia kirjojen ja taulujen myyjänä ja vieraila Intiassa ennen kuin epäilykset lähinnä liikkeen johtajien luonteesta ja sen harjoittamasta liiketoiminnasta sai hänet jättämään sen. Danielsson on lähtönsä jälkeen

ollut aktiivinen jäsen FRI-järjestössä (Föreningen Rädda Individen). Se on Ruotsin tärkein nk. antikultistinen liike, ja sen huomaa myös hänen teoksestaan. Kirja on kirjoitettu lähinnä nuoria varten varoituksena vaarallisista laškoista, ja se on laajasti saatavilla kirjastoista myös Suomessa.

Suomen Krishna-liikkeen alkuvuosista on aikaisemmin kirjoittanut vain Wilhelm Keidas (2000). Keidas (oikealta nimeltään Henry Aleneff) on ollut Krishna-liikkeen jäsen kahdeksankymmentäluvun alkupuolesta. Kirjassaan Keidas kertoo Krishna-liikkeen tulosta Suomeen ja sen alkuseikkailuista railakkaalla tavalla, lähinnä liikkeen opin levittämiseksi. Teos on fiktiivinen, mutta suurin osa kirjan henkilöistä ja tapahtumista perustuvat todellisuuteen. Liikkeen ulkopuolisen lukijan ei kuitenkaan ole mahdollista tietää, mikä on totta ja mikä ei, eikä Keitaan kirjan tarkoitukseen myöskään sovi liian negatiivisten asioiden esille tuominen.

Virkamäen teos on yllämainittuihin teoksiin verrattuna huomattavasti monipuolisempi. Virkamäen elämä liikkeessä ja sen ympärillä kesti melkein kaksikymmentä vuotta. Hän ehti toimia niin rivi-jäsenenä kuin Suomen Krishna-liikkeen johtajana. Hän ei kirjoittanut teostaan heti liikkeen jätettyään, joten hän on pystynyt ottamaan etäisyyttä niin alkuinnostukseensa kuin lopulliseen pettymiseenkin. Hän ei myöskään ole tyytynyt mihinkään yhteen selitysmalliin koskien omaa aktiviteettiaan liikkeessä, kuten aivopesuun tai manipulaatioon, vaan hän yrittää nähdä kokemuksensa liikkeessä inhimillisenä kasvuna – joskin välillä erittäin kivuliaana sellaisena. Lopulta Virkamäki hylkää liikkeen ja sen opit kokonaan. Virkamäen kirjasta huomaa hänen olleen ahkera lukija liikkeestä erottuaan. Hänen inspiraationsa lähteisiin kuuluu niinkin vaihteleva joukko kuin Aristoteles, Herman Hesse ja amerikkalainen kirjailija ja ajattelija Philip Roth. Kaikki tämä tekee Virkamäen teoksesta yllämainittuja kirjoja kiinnostavamman.

Virkamäen kirja on minulle henkilökohtaisesti mielenkiintoinen myös siksi, että tunsin hänet Krishna-liikkeessä. Liityin itse mukaan liikkeeseen kesällä 1992, Virkamäen vielä ollessa sen johtaja. Aikani kokopäivätoimisena jäsenenä ei kestänyt kuin vajaan vuoden, mutta Helsingin temppelin jäsenenä ja kirjojen myyjänä vietin silloin paljon aikaa hänen kanssaan. Ylläpidin ystävyystäni hänen kanssaan myös siirryttyäni pois kokopäivätoimisesta jäsenyydestä ja hänen avioeronsa ja liikkeen sisäisen poliittisen ja sosiaalisen aseman menetyksen jälkeen, minkä johdosta minut mainitaankin kerran kirjassa, positiiviseen sävyyn (s. 223).

En tietenkään pysty todistamaan kaikkia kirjan tapahtumia, mutta suurin osa niistä on tuttuja entuudestaan. Kirjan mainitsema pedofiliatapahtuma – kun kunnioitettu, johtotehtävissä oleva munkki käytti törkeästi hyväkseen liikkeeseen kuuluvaa lasta – sattui minun aikanani, ja olin itse aivan yhtä sokea kuin Virkamäki. Ehkä järkyttävintä oli kuitenkin muistaa, miten totaalisen mustavalkoista maailmankuvaa liikkeessä viljeltiin. Me liikkeen saarnamiehet teimme kirjaimellisesti maailman tärkeintä työtä. Virkamäki kertoo sanoneensa ihmisille olevansa munkki; itse esittäydyin monesti ”ortodoksisen vaishnavismin” munkkinoviisiksi ja olin keräämässä varoja ”Lintuvaaran luostarin” hyväksi. En suoranaisesti valehdellut: verrattuna moneen muuhun moderniin hindulaiseen liikkeeseen Krishna-liike

on melko oikeaoppinen ja varsin ortopraksinen, ja meidän ashramamme sijaitsi Espoon Lintuvaarassa. Olin kuitenkin varsin tietoinen siitä, että monet saattoivat luulla minua Valamon tai Lintulan luostarin edustajaksi. Päämäärä pyhitti keinot. Vaikkakin tällaisista menetelmistä pyrittiin eroon jo minun aikana, liikkeen tiukka jaottelu Krishnan palvelijoiden ja muiden ("karmien") välillä on säilynyt, kuten myös sen väite olla ainoa absoluuttisen totuuden edustaja.

Jos kokemukseni liikkeestä kertovat Virkamäen tarinan totuudesta, ne auttavat myös näkemään mitä hän jättää kertomatta. Virkamäki oli varsin karismaattinen ja voimakas johtaja. Hän oli innokas, uudistuksia ja muutoksia karttamaton, näennäisesti peloton saarnamies. Hän oli johtajana vaativa ja seurasi gurunsa linjaa pitäen kirjojen myyntiä kaikkia muita tehtäviä tärkeimpänä. Liikkeessä annettiin ymmärtää, että ainoa vaihtoehto kirjamyynnille oli kuulua "vilttiketjuun". Virkamäki ei kuitenkaan tyytynyt gurunsa tavoin saarnaamaan oppia tempppelin valtaistuimelta, vaan lähti itsekin kirjapinojen kera ulos Suomen kaduille. Minä ja muut uudet bhaktat eli kokelaat ihailimme häntä, hänen joskus räväkkääkin rehellisyyttään ja kyynistä huumoriaan. Muistan kun oppiveljeni kerran silmät loistaen totesi pitävänsä Paramparaa (eli Virkamäkeä) puhtaana Krishnan palvelijana.

Kaikki liikkeen jäsenet, varsinkaan kokeneimmat jäsenet, eivät kuitenkaan olleet yhtä haltioissaan hänen autoritaarisesta johtotyylistään. Virkamäen aikana liike teki useita varsin huonoja hallinnollisia ratkaisuja (muutto Espoon Lintuvaaraan, päätös olla ostamatta omaa temppeleä erittäin hyvästä tarjouksesta huolimatta jne.). Liikkeen keskittyminen lähestulkoon ainoastaan kirjojen myyntiin sai myös monet jäsenet tuntemaan itsensä ulkopuolisiksi. Nämä seikat jäivät mainitsematta kirjassa, mutta ne auttavat ymmärtämään, miksi Virkamäki lopulta hylättiin niin nopeasti ja miksi hänet lähestulkoon demonisoitiin. On mielenkiintoista huomata, miten äärettömän negatiiviseen sävyyn Virkamäki kuvailee häntä edeltänyttä johtajaa David Thompsonia (Dhirashanta Dasa, esiintyy kirjassa peitenimellä "Riitasa"). Liikkeen kaksikymmentävuotisessa historiassa Suomessa yksikään johtaja ei ole pystynyt välttymään seuraajansa tuomiolta tai vähintään halveksunnalta.

Vaikkakin Virkamäen kirja vilisee henkilöitä, Suomen Krishna-liikkeen nykyinen johtaja Timo Kuivanen (Tattvavada Dasa) jää kokonaan mainitsematta. Kuivasen ja Virkamäen suhde oli varsinkin loppua myöten ristiriitainen, joten Kuivasen puuttuminen kirjasta johtunee lainopillisesta varovaisuudesta. Virkamäki ei myöskään mainitse mitään liikkeen nykytilanteesta, vaikka hän ylläpitää kontakteja joihinkin jäseniin ja näin ollen on jonkun verran perehtynyt myös tähän asiaan.

Virkamäen kirja on tärkeä historiallinen dokumentti, mutta se osoittaa myös Suomen Krishna-liikkeen systemaattisen historiankirjoittamisen tarvetta. Liikkeessä, jossa jäsenten läpivirtaus on tähän saakka ollut melko nopeaa, kaksikymmentä vuotta on pitkä aika. Åbo Akademin Ronny Sjöblom aloitti tällaisen projektin jo vuonna 1989, mutta se jäi kesken. Pitämällä mielessä Krishna-liikkeen jatkuvan vaikutuksen ja ennen kaikkea näkyvyyden Suomen uusien uskontojen joukossa, tällainen tutkimus olisi tänään vielä tärkeämpi.

LÄHTEET

DANIELSSON, LOTTA

1989 *Väg utan skäl*. Uppsala: Aros Förlag.

DASA, ANUTTAMA

1997 Book Review: Betrayal of the Spirit. – *ISKCON Communications Journal* 5.1 (June 1997): 85–87.

BRANDIS, GABRIEL

2004 *Servant of the Lotus Feet. A Hare Krishna Odyssey*. Lincoln: iUniverse.

KEIDAS, WILHELM

2000 *Govindan miehet*. Helsinki: Pavitra 108.

HUBNER, JOHN & LINDSEY GRUSON

1990 *Monkey on a Stick. Murder, Madness & the Hare Krishnas*. Atlanta: Onyx Books.

MUSTER, NORI

2001 *Betrayal of the Spirit. My Life Behind the Headlines of the Hare Krishna Movement*. 2nd ed. Champaign: University of Illinois Press.

RICHARDSON, JAMES & DAVID BROMLEY (TOIM.)

1983 *The Brainwashing-Deprogramming Controversy*. Lewiston: Edwin Mellen Press.

ROBBINS, THOMAS & DICK ANTHONY

1982 Brainwashing, Deprogramming and the Medicalization of Deviant Religious Groups. – *Social Problems* 29 (February 1982): 283–297.

YAKOS, MARVIN

1988 *The Roaring Lion of the East. An Inside View of the Hare Krishna movement*. Hazelwood: Pentecostal Publishing House.